

безпристрастност, с която е подхождал към обектите си и търпеливо е градил своята сложна, в това число и „расова“ концепция за човека. Тя, разбира се, е по-скоро художествена, отколкото биологизаторска, каквато впрочем трудно може да се открие в българската литература въобще. Дори явни „расисти“ като Любомир Владикин или Петър Берон и Кирил Христов са далече от човеконенавистническите ѝ крайности.

И мисля, че не недостатък, а преимущество на мислещия гражданин, на честния интелектуалец е, че Д. Димов е отреагирал на болезнените проблеми на времето си. И световите му могат да се провидят в оптиката на размисъла за духовната и национална криза след Първата световна война, която е отприщила търсенето на опорите за българската ни първосъщина. Един от пътищата е тръгването от осъзнаването на националната катастрофичност, съчетан с откровена „диагноза“ на народопсихологическите ни недостатъци. Наистина Д. Димов е погледнал на „нашите“ изконни недъзи от дистанция, с безпристрастието на „чужденец“. (Интригуваща в този смисъл е и „расистката“ характеристика, направена му от неговия най-проникновен тълкувател Кръстьо Куюмджиев: „... Д. Димов по своето духовно устройство като че ли не принадлежи към нашия средиземноморски тип. Сякаш е от друга раса, северна, с нейните метафизични копнежи, романтично въображение и екстази, трансцендентални стремления...“)

В странно противоречие с нагласата му на „чужденец“ е фактът, че за своите творби Д. Димов с научна настойчивост неизменно е търсел реални прототипи, естествено почерпвани от близката му българската действителност. Макар и само за да бъде преобразена тя в наднационална универсална реалност. Така образите в неговите светове добиват перспективата на онази особена *своечуждост*... Такъв е случаят и с най-„книжния“ му роман - „Поручик Бенц“, както свидетелстват спомените на известния български пишещ дипломат Тодор Нейков.

Струва ми се, че заради всичко това Д. Димов предизвиква и днес нашия български „бунт“, провокирайки съпротивителните сили на проблематичното ни национално самосъзнание. И на оскърбеното наше достойнство.

А това е хирургически режеща, непоносима морална болка. И все пак - може би спасителна. Дори за метастазите на *левантинското*...